

6. Приймак, І., & Тимків, Н. (2024). Страхування інвестицій від воєнних ризиків: сутність, необхідність та перспективи розвитку в Україні. Економіка та суспільство, (59). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-18>

7. Ігонін В. Як працює страхування ризиків в інвестиційних угодах. Економічна правда. 2023. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2023/06/20/701340/index.amp>

8. Страхування прямих інвестицій в Україну. ЕКА. URL: <https://www.eca.gov.ua/produkty/strahuvannya-pryamyh-investytsiy-v-ukrayinu/> (дата звернення: 15.10.2024)

9. Полінкевич О., Тринчук В., Клапків Ю., Чеботарьов Є., Зелениця І. Страхування воєнних ризиків в Україні. Інвестиції: практика та досвід, 2024. №11. С.44–51. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.11.44>

References:

1. Aleksandrova, M. M. (2022). Zmist voiennykh ryzykiv u strakhuvanni. Konferentsii Derzhavnoho universytetu «Zhytomyrska politehnika». Retrieved from <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/187.pdf> (in Ukrainian).

2. Pro finansovi mekhanizmy stymuliuvannya eksportnoi diialnosti shchodo strakhuvannya investytsii v Ukraini vid voiennykh ryzykiv: Zakon Ukrainy №3497-IX vid 22.11.2023. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3497-20#Text> (accessed: Oct. 15, 2024) (in Ukrainian).

3. Patsuriia, N. B. (2020). Strakhuvannya investytsiinykh ryzykiv yak mekhanizm zakhystu prav investora. Koordynata. Retrieved from <https://koordinata.com.ua/strahuvanna-investytsiinykh-ryzykiv-ak-mekhanizm-zakhystu-prav-investora> (in Ukrainian).

4. Pro strakhuvannya: Zakon Ukrainy vid 18.11.2021 №1909-9 zi zminamy ta dopovnenniamy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (accessed: Oct. 15, 2024) (in Ukrainian).

5. Raievska, A. (2024). Yak ukrainski biznesy strakhuietsia vid voiennykh ryzykiv: dosvid strakhovoi kompanii «INGO» ta developera Alterra Group. Retrieved from <https://ingo.ua/news/yak-ukrayinski-biznesi-strahuyutsya-vid-voyennih-ryzykiv-dosvid-strahovoyi-kompaniyi-ingo-ta-developera-alterra-group> (in Ukrainian).

6. Pryimak, I., & Tymkiv, N. (2024). Strakhuvannya investytsii vid voiennykh ryzykiv: sutnist, neobkhdnist ta perspektyvy rozvytku v Ukraini. Ekonomika ta suspilstvo, (59). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-18>.

7. Ihonin, V. (2023). Yak pratsiuie strakhuvannya ryzykiv v investytsiinykh uhodakh. Ekonomichna pravda. Retrieved from <https://epravda.com.ua/columns/2023/06/20/701340/index.amp> (in Ukrainian).

8. Strakhuvannya priamykh investytsii v Ukrainu. EKA. Retrieved from <https://www.eca.gov.ua/produkty/strahuvannya-pryamyh-investytsiy-v-ukrayinu/> (accessed: Oct. 15, 2024) (in Ukrainian).

9. Polinkevych, O., Trynchuk, V., Klapkiv, Yu., Chebotarov, Ye., & Zelenytsia, I. (2024). Strakhuvannya voiennykh ryzykiv v Ukraini. Investytsii: praktyka ta dosvid, (11), 44–51. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.11.44>.

Дані про автора

Руденко Руслан Миколайович,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки

ORCID ID: 0009-0007-1500-6164

e-mail: asp.rudenko@meta.ua

Data about the author

Ruslan Rudenko,

PhD student State research institute for informatization and economic modeling

e-mail: asp.rudenko@meta.ua

УДК 368+336.77 (477)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15623663>

ШІРІНЯН Л. В.

ШІРІНЯН А. А.

Фінансові інструменти небанківських фінансових установ VS інструменти фінансового регулювання ринку фінансових послуг

Актуальність теми. В умовах триваючої трансформації фінансового сектору України суттєво зростає роль небанківських фінансових установ (НФУ). Ці установи стають ключовими надавачами доступних і конкурентоспроможних фінансових послуг для бізнесу та населення. Водночас

різноманітність правових режимів, що регулюють діяльність НФУ, а також фрагментарність нормативного середовища актуалізують потребу в систематизації й уточненні понятійного апарату щодо їх діяльності та інструментів.

Метою статті є розвиток і поглиблення теоретичних засад фінансової науки шляхом уточнення й порівняння двох ключових категорій: фінансових інструментів фінансових установ та інструментів фінансового регулювання ринку фінансових послуг. Перші, передусім, слугують інструментами реалізації фінансових стратегій фінансових установ, тоді як другі – це засоби впливу, що застосовуються регуляторами для формування ринкового середовища, фінансових потоків учасників ринку та забезпечення фінансової стабільності.

Методологія дослідження. У роботі проведено детальний порівняльний аналіз зазначених понять із фокусом на страховий ринок як на репрезентативний сегмент діяльності НФУ. Проведено критичний огляд і аналіз останніх досліджень і публікацій за тематикою статті.

Результати. Запропоновано систематизацію фінансових інструментів НФУ – від традиційних (кредити, цінні папери) до інноваційних (сек'юритизація, цифрові активи).

Галузь застосування. Корпоративна економіка, ринок фінансових послуг, страхування, моделювання ринків, інфраструктура фінансового ринку, моделювання економіки.

Висновки. Чітке розмежування та взаємозв'язок між фінансовими інструментами та інструментами фінансового регулювання сприяє глибшому розумінню фінансової архітектури України й формує практичні засади для вдосконалення регуляторної політики відповідно до міжнародних стандартів та інтеграційних процесів.

Ключові слова: небанківські фінансові установи, страховик, фінансові інструменти, фінансове регулювання, інструменти фінансового регулювання, інноваційні інструменти, фінансові послуги, організація фінансів страховиків.

JEL Classification G20, G22, G23, G29, O16

SHIRINYAN L. W.
SHIRINIAN A. A.

Financial Instruments of non-banking financial institutions VS financial regulatory tools in the financial services market

Relevance of the topic. In the context of ongoing transformation of Ukraine's financial sector, the role of non-banking financial institutions (NBFIs) is increasing significantly. These institutions are becoming key providers of accessible and competitive financial services for both businesses and the general population. However, the diversity of legal frameworks governing NBFIs and the fragmentation of regulatory norms create a need for systematization and conceptual clarity regarding their activities and instruments.

The aim of the research. This article aims to develop and enhance the theoretical foundation of financial science by clarifying and comparing two key categories: financial instruments of financial institutions and financial regulatory tools in the financial services market. While the former are primarily tools used by financial market participants to implement financial strategies and ensure profitability, the latter are mechanisms of control and oversight applied by regulatory authorities to shape market conditions, financial fluxes of market participants and ensure financial stability.

The research methodology. The paper provides a detailed comparative analysis of these concepts, with a specific focus on the insurance sector as a representative field of NBF activity. A critical review and analysis of the latest research and publications on the topic of the article has been conducted.

The results. The paper presents an original systematization of financial instruments utilized by NBFIs, ranging from traditional tools such as loans and securities to innovative instruments like securitization and digital assets.

Field of application. *Corporate economy, financial services market, insurance, modelling of markets, financial market infrastructure, modelling of the economy.*

Conclusions. *By clarifying the boundaries and interrelation between financial instruments and financial regulatory tools, this research contributes to a deeper understanding of the financial architecture of Ukraine and offers practical implications for improving regulatory approaches in line with international standards and integration processes.*

Keywords: *non-banking financial institutions, insurer, financial instruments, financial regulation, financial regulatory tools, innovative instruments, financial services, organization of insurers' finances.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації фінансового сектору України посилюється роль небанківських фінансових установ (НФУ), частина з яких окреслена в Законі України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [1]. Водночас існують НФУ, діяльність яких регулюється окремими нормативно-правовими актами. Така фрагментованість законодавчого регулювання актуалізує потребу в консолідації та систематизації НФУ, що функціонують в Україні в умовах сучасного розвитку фінансових відносин, та деталізації відповідних фінансових інструментів, що знаходять застосування.

У фаховій літературі розрізняють два близьких поняття «фінансові інструменти учасників ринку» та «інструменти фінансового регулювання ринку», що може призводити до плутанини і тому існує потреба у деталізації та розмежуванні. Якщо фінансові інструменти учасників ринку – це, перш за все, інструменти дії чи впливу самих учасників ринку, за допомогою яких вони реалізують свої фінансові стратегії, то інструменти фінансового регулювання ринку – це переважно фінансові інструменти впливу і контролю, якими державні регуляторні органи задають фінансові рамки, в яких ринок функціонує з обов'язковим виконанням учасниками ринку регуляторних фінансових вимог. Наскільки нам відомо, розмежування двох груп інструментів у контексті фінансових установ досі майже не аналізувалося, саме тому зазначене питання потребує науково-методологічного підходу та вирішення. Для практичного значення отриманих результатів ми наводимо деталізацію для випадку НФУ та відповідних фінансових послуг, що такі НФУ здійснюють.

Метою дослідження є науково-методологічне обґрунтування понятійного апарату сучасної фінансової науки, систематизація та уточнення понять «фінансові інструменти небанківських фінансових установ» і «інструменти фінансового регулювання ринку фінансових послуг», а також

виокремлення їх ролі у сучасній архітектурі фінансового сектору України.

Мета зумовлює необхідність комплексного аналізу існуючих підходів до використання фінансових інструментів учасниками певного ринку, в якості якого було обрано страховий ринок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окреслімо економічну сутність наведених понять. Слово «інструмент» (від латинського «instrumentum») означає знаряддя для виконання певної дії, пристрій, або засіб для праці [2].

За міжнародними стандартами бухгалтерського обліку Положення «Фінансові інструменти» дає таке тлумачення: «контракт, який одночасно приводить до виникнення фінансового активу в однієї сторони і фінансового зобов'язання або інструмента власного капіталу в іншій сторони» [3]. Аналогічне визначення наведено у навчально-методичних працях багатьох авторів, серед яких можна назвати С. Л. Лондара [4, с. 27], В. М. Гриньову та В. О. Коюду [5, с. 29]. Іншими словами, фінансовий інструмент може бути документом, який пов'язаний з виникненням права на грошові або інші цінності. Виходячи з цього, можемо зробити висновок, що на мікроекономічному рівні фінансовим інструментом підприємства може бути певний документ, контракт, кредитна угода, контракти лізингу та факторингу, депозитна угода і вкладення, цінні папери, тощо, що має в своєму арсеналі підприємство і може використати для поліпшення фінансового стану. Для підприємств можна умовно поділити такі фінансові інструменти на три категорії: 1) фінансові активи (гроші, вкладення, акції компаній, ОВДП, облігації, дебіторська заборгованість); 2) фінансові зобов'язання (кредити, позики, кредиторська заборгованість); 3) інструменти власного капіталу (звичайні акції, пайові внески).

Інший підхід спирається на розуміння фінансового інструменту як засобу, за допомогою якого надається фінансова послуга. Дослідник

А. П. Данькевич називає інструментами ринку цінних паперів такі цінні папери, що засвідчують право власності [6, с. 68]. Подібний підхід подано в роботі Т. А. Васильєвої, С. В. Леонова і О. В. Макарюк [7, с. 180].

Фінансові інструменти можуть супроводжуватися договірними зобов'язаннями між економічними агентами, що передбачають передачу фінансових ресурсів або прав на них, та мають вартість, яка визначається ринковими умовами. Приміром, фінансовими інструментами грошового ринку можуть бути казначейські векселі, депозитні сертифікати, комерційні векселі тощо, фінансовими інструментами капіталу — акції, державні облігації, іпотечні цінні папери, промислові облігації тощо.

Дослідник А. І. Доманчук аргументує в рамках аналізу управління фінансами страхових компаній перелік фінансових інструментів за двома напрямками: 1) загальні фінансові інструменти (податки, кредити, дивіденди, санкції, орендна плата, валютний курс), що мають непрямий вплив на господарську діяльність страховика в частині фінансів та є загальними для всіх суб'єктів господарювання; 2) спеціальні фінансові інструменти (страховий платіж, страхове відшкодування, страховий тариф, ціна страхової послуги), що формують та регулюють господарську діяльність страховика в частині фінансів та застосовуються лише у сфері страхування [8, с. 65]. Нам імпонує такий підхід. Фактично, автор називає загальні інструменти, що застосовує регуляторний орган або регулює ринок в рамках саморегулювання, і спеціальні інструменти, що застосовують самі страховики. Далі ми просуваємо ідею такого підходу, яку, на жаль, автор не довів до завершального тлумачення.

На думку дослідника Т. В. Паєнтко під фінансовими інструментами доцільно розуміти засоби впливу на економічні процеси, а фінансові важелі є засобами їх реалізації [9, с. 22]. У цьому сенсі акції, облігації, деривативи є засобами інвестування чи обігу на фінансовому ринку.

Фінансовий інструмент також розглядається з позицій механізму, що забезпечує перерозподільні відносини на ринку. Вчена М. В. Грідчіна наголошує на штрафах, фінансових санкціях і пені [10, с. 31]. Л. С. Малахова звертає увагу на платежі в бюджет і фонди цільового призначення, державні дотації, а також амортизаційні відрахування [11, с. 144]. Певною мірою погоджуємось

з підходами в частині появи перерозподільних відносин і фінансових потоків між учасниками угоди та клієнтом.

У праці Ю. О. Деревко здійснено аналіз використання небанківськими фінансовими установами різних джерел фінансування і наведено перелік НФУ [12, с. 88]. Проте, з тексту незрозуміло, які саме джерела фінансування автор вважає фінансовими інструментами НФУ.

У працях Л. В. Шірінян сформульовано іншу дефініцію «інструмент фінансового регулювання» страхового ринку з позицій суб'єктів регулювання ринку фінансових послуг (тобто того, хто здійснює регулювання). Авторка аргументує, що інструментами фінансового регулювання в такому розумінні можуть бути банківський відсоток, податок, цільові дотації, санкції, штрафи тощо, а суб'єктом фінансового регулювання — уповноважений державний орган або суб'єкт саморегулювання [13, с. 47–48]. За таким підходом, можна резюмувати, що інструментами фінансового регулювання ринку є засоби, нормативи, контракти чи вимоги, які використовуються регуляторними органами для впливу на фінансові потоки учасників ринку та функціонування фінансової системи загалом.

Дослідниця Л. В. Шірінян розкриває спектр інструментів фінансового регулювання страхового ринку в такому переліку: 1) податки і відрахування до бюджетів різних рівнів; 2) платежі у фонди цільового призначення і резерви запобіжних заходів; 3) кредити (банківський відсоток або відсоток установи); 4) податкові й інші стимули; 5) державні інвестиції, субсидії, дотації та цільова допомога; 6) штрафи і санкції, заборони, приписи; 7) квоти; 8) валютний курс; 9) нормативи платоспроможності; 10) нормативи інвестування коштів страхових резервів; 11) нормативи формування страхових резервів; 12) норматив витрат на ведення справи; 13) нормативи щодо перестраховування; 14) нормативні показники концентрації і конкуренції на страховому ринку; 15) нормативи конкурентоспроможності страхового ринку; 16) умови і принципи формування доходів, нагромаджень і фондів на страховому ринку; 17) умови і принципи фінансування і кредитування; 18) тарифи страхування, ціна послуги, вартість страхування; 19) умови і нормативи обов'язкового і загальнообов'язкового страхування; 20) кредитні угоди, контракти лізингу та факторингу, депозитної угоди і вкладу, цінних па-

перів (акції, облігації, сертифікати) із зазначенням відсотків, дивідендів; 21) умови і правила страхування і мікрострахування; 22) норми капіталізації та норми статутного капіталу; 23) регламентація банкрутства страхових компаній [13, с. 47–48]. Як бачимо, перелік інструментів фінансового регулювання страхового ринку є досить широким і включає фінансові інструменти страховиків також. За подібним підходом можна систематизувати інструменти для інших ринків і інших НФУ. У подальшому ми використаємо наведений здобуток дослідниці для удосконалення та узагальнення підходу.

Викладення основного матеріалу. Фінансові інструменти vs інструменти фінансового регулювання. На відміну від інструментів фінансового регулювання ринку, що можуть бути застосовані регуляторами, фінансові інструменти НФУ, що надалі розглядатимуться, можна вважати внутрішніми або змішаними чинниками господарської діяльності самих НФУ, тобто, на які можуть впливати або можуть використовувати НФУ. В цьому контексті, більшість інструментів фінансового регулювання ринку слугують зовнішніми чинниками по відношенню до НФУ, оскільки здійснюються, здебільшого, регуляторними уповноваженими органами і є обов'язковими до виконання учасниками ринку фінансових послуг.

На нашу думку, означення «фінансових інструментів» НФУ можна зрозуміти з загального означення фінансових інструментів учасників певного ринку, що може бути надано в такому вигляді: фінансові інструменти учасників ринку – це засоби, нормативи, контракти чи вимоги, що мають вартість, яка визначається ринковими умовами, використовуються учасниками ринку для забезпечення власної прибутковості та фінансової стабільності, застосування яких передбачає передачу фінансових ресурсів або прав на них, появу фінансових потоків між учасниками ринку та клієнтами, і може приводити до виникнення фінансового активу в однієї сторони та фінансового зобов'язання або інструмента власного капіталу в іншій стороні.

З іншого боку, інструментами фінансового регулювання ринку фінансових послуг є засоби, нормативи, контракти чи вимоги, які використовуються регуляторними органами для впливу на фінансові потоки учасників ринку фінансових послуг та функціонування фінансової системи за-

галом і є обов'язковими до виконання учасниками ринку фінансових послуг.

У спрощеному вигляді можна вважати, що інструменти фінансового регулювання ринку слугують фінансовими інструментами регуляторних органів такого ринку: інструментами фінансового регулювання ринку фінансових послуг є фінансові інструменти регуляторів ринку фінансових послуг; інструментами фінансового регулювання ринку страхових послуг є фінансові інструменти НБУ і інших органів регулювання ринку страхових послуг тощо.

Проведений аналіз дав змогу систематизувати дані й запропонувати перелік основних (традиційних) фінансових інструментів НФУ у такому вигляді:

- кредит (грошовий чи товарний), позика, вексель, кредиторська заборгованість, кредити клієнтам, кредитування житлового будівництва;
- цінні папери (акції, облігації, інвестиційні сертифікати, пайові внески);
- депозитні сертифікати;
- казначейські зобов'язання;
- фінансові деривативи (опціони, ф'ючерси);
- фінансовий лізинг;
- факторинг (дебіторська заборгованість як предмет факторингу);
- грошові кошти на рахунках і банківські метали, електронні гроші;
- гарантії та поручительства;
- інвестиції в землю або нерухомість;
- сек'юритизація (лізингових) активів або дебіторської заборгованості;
- тарифи на послугу, ціна та вартість фінансової послуги;
- вкладення у резерви та страхові фонди, фонди цільового призначення;
- валютні операції (міжбанківська валюта) і банківський відсоток.

Виконаємо порівняння понять «фінансові інструменти учасників ринку» та «інструменти фінансового регулювання ринку» з метою розмежування ролі учасників фінансового ринку та регуляторів в наведеному питанні (Таблиця 1 на прикладі НФУ).

Покажемо напрями впливу та порівняємо поняття «фінансові інструменти учасників ринку фінансових послуг» і «інструменти фінансового регулювання ринку фінансових послуг» за допомогою схеми (рис. 1).

Таблиця 1. Порівняння понять «фінансові інструменти учасників ринку» та «інструменти фінансового регулювання ринку»

Критерій	Фінансові інструменти учасників ринку (фінансові інструменти НФУ)	Інструменти фінансового регулювання ринку (фінансові інструменти регулятора)
Суб'єкт виконання	Переважно – підприємства, банки, (НФУ)	Держава, фінансові регулятори (НБУ, НКЦПФР, Міністерство фінансів тощо)
Мета використання	Отримання прибутку і фінансової стабільності, фінансування, інвестування, хеджування, управління ризиками	Забезпечення фінансової стабільності ринку, контроль інфляції, валютного курсу, ліквідності, нагляд
Форма реалізації	Контракти, угоди, зобов'язання – мають грошову або ринкову вартість	Нормативи, постанови, ліцензування, монетарні інструменти
Економічна сутність	Приводять до виникнення фінансових активів або зобов'язань, впливають на фінансові потоки і стан НФУ і клієнтів	Не створюють активів, а впливають на фінансові потоки учасників ринку, умови функціонування ринку в цілому
Приклади	Акції, облігації, депозити, кредити, ф'ючерси, опціони, тощо	Облікова ставка, норма резервування, валютне регулювання, податки і податкова політика
Орієнтовані на	Прямі фінансові відносини між учасниками ринку і клієнтами	Системний вплив на економіку, на ринок фінансових послуг або поведінку учасників ринку і споживачів

Джерело: авторська розробка

Дослідження дає змогу систематизувати не лише традиційні фінансові інструменти, а й розширити наведений перелік за рахунок інноваційних фінансових інструментів НФУ, які набувають поширення в останнє десятиліття:

- криптовалюти і блокчейн-технології (непрямий нерегуляторний інноваційний доступ, децентралізовані фінанси без посередників);
- краудфандинг (залучення коштів через коло дрібних інвесторів);

Рисунок 1. Порівняння понять «фінансові інструменти учасника ринку фінансових послуг» та «інструменти фінансового регулювання ринку фінансових послуг» (фінансові інструменти регулятора)

Стрілки – відповідають напрямкам впливу.

Джерело: авторська розробка

- венчурне фінансування;
- неофінансування за допомогою необанків (neobanks – повністю цифрові банки) і цифрових платформ фінансування (фінтех компаній);
- P2P–кредитування (peer-to-peer lending – форма надання/отримання позики на спеціальних онлайн–платформах без фінансових посередників);
- токенизація активів (створення цифрових токенів, що представляють частку в реальних активах, наприклад, нерухомість);
- InsurTech (фінансування за допомогою інтернет–страхування – диджиталізація страхових продуктів через платформи і мобільні додатки).

Для повноти опису розглянемо стисло дані про учасників ринку фінансових послуг в Україні. Станом на січень 2025 року на ринку небанківських фінансових послуг працювали 479 фінансових компаній, 55 страховиків non-life, 10 life–страховиків, один страховик зі спеціальним статусом, 109 ломбардів, 104 кредитних спілки, 1 лізингодавець, 44 страхових брокери та 73

колекторських компаній. На платіжному ринку діє 15 платіжних систем, створених резидентами та 14 міжнародних платіжних систем, створених нерезидентами [14].

НФУ може використовувати різноманітні фінансові інструменти залежно від учасника ринку, напрямів інвестування в економіку країни тощо. Для аргументації цього розглянемо організацію фінансів і формування фінансових потоків НФУ на прикладі страховика (рис. 2).

Перелік фінансових інструментів наведено в кожному напрямі для прикладу і є неповним.

Заслугує на увагу те, що не всі фінансові установи мають право використовувати фінансові інструменти. Приміром, у Законі України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» ломбарди визначені як фінансові установи, що мають право надавати фізичним особам фінансові послуги у вигляді ломбардних кредитів. Водночас, ломбард не має права працювати з фінансовими інструментами, такими як акції, облигації чи деривати–

Рисунок 2. Організація фінансів і напрями використання фінансових інструментів страховиків (НФУ): для кожного напрямку страховик може або зобов'язаний використовувати відповідні фінансові інструменти

Джерело: авторська розробка

ви. Згідно з Законом, ломбард не може приймати в заставу нерухоме майно, фінансові інструменти, корпоративні права, кошти в національній або іноземних валютах (крім готівкових банкнот та монет, що мають нумізматичну цінність та вилучені з обігу в Україні), електронні гроші, віртуальні активи [1].

Кредитні спілки та інші кредитні організації в Україні контролюються НБУ та регулюються Законом України «Про кредитні спілки». Кредитні спілки не мають права залучати гроші від сторонніх осіб, лише від своїх членів. До того ж, вони не можуть працювати з валютними операціями, похідними інструментами чи фондовими біржами напряму.

Лізингові компанії в Україні регулюються Законом України «Про фінансовий лізинг» і повинні відповідати вимогам щодо ліцензування, капіталізації, та платоспроможності.

Досить новими для України є угоди, в яких компанія (продавець) продає свою дебіторську заборгованість (рахунки) факторинговій компанії (фактору) за вирахуванням комісії. На відміну від європейських країн, де факторингові операції займають 10–15% від обсягу ВВП, в Україні, за даними 2022 року, вони залишаються на рівні 0,4%, факторинговими послугами користуються лише 7% підприємств, а 93% навіть ніколи не намагалися їх отримати [15].

НФУ у вигляді недержавних пенсійних фондів має на меті накопичення коштів для високих виплат після настання пенсійного віку, що визначається Законом України «Про пенсійне забезпечення».

Компанії з управління активами (КУА) в Україні діють в межах фондового ринку та керують активами інститутів спільного інвестування – це паї або корпоративні інвестиційні фонди. Їх діяльність регулюється Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), і всі операції мають здійснюватися відповідно до законодавства [16].

Брокерські компанії (не страхові) в Україні працюють на фондовому ринку, валютному ринку, ринку деривативів. ОВДП є одним з найпопулярніших фінансових інструментів серед українських брокерів [17].

Наведені дані свідчать про широкий спектр НФУ та відповідних фінансових інструментів НФУ.

Висновки

У дослідженні розмежовано дві групи інструментів у контексті фінансових установ і аргу-

ментовано, що інструментами фінансового регулювання ринку слугують фінансові інструменти регуляторних органів такого ринку, а фінансові інструменти учасників ринку використовуються самими учасниками для прибутковості і реалізації власної фінансової стратегії.

Інструментами фінансового регулювання ринку фінансових послуг є засоби, нормативи, контракти чи вимоги, які використовуються регуляторними органами для впливу на фінансові потоки учасників ринку фінансових послуг та функціонування фінансової системи загалом і є обов'язковими до виконання учасниками ринку фінансових послуг.

Фінансові інструменти НФУ – це засоби, нормативи, контракти чи вимоги, що мають вартість, яка визначається ринковими умовами, використовуються НФУ для забезпечення власної прибутковості та фінансової стабільності, застосування яких передбачає передачу фінансових ресурсів або прав на них, появу фінансових потоків між учасниками ринку фінансових послуг і клієнтами, і може приводити до виникнення фінансового активу в однієї сторони та фінансового зобов'язання або інструмента власного капіталу в іншій сторони. До традиційних інструментів відносяться кредити, позики, цінні папери, деривативи, фінансовий лізинг, факторинг, депозитні сертифікати та інші. Перелік фінансових інструментів НФУ розширено інноваційними інструментами, до яких віднесено криптовалюту і блокчейн-технології, краудфандинг, венчурне фінансування, неофінансування за допомогою необанків і цифрових платформ, P2P-кредитування, токенизацію активів та фінансування за допомогою інтернет-страхування.

Подальше дослідження буде присвячено питанням застосування фінансових інструментів для підвищення ефективності діяльності НФУ в Україні, залучення інвестицій та підвищення довіри до фінансового сектору загалом.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>
2. Новий англо-український та українсько-англійський словник / [укладачі В. Ф. Малишев, О. Ю. Петраковський]. Харків: «Світовид», 2004. 768 с.
3. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»: На-

каз, Положення від 30.11.2001 № 559. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1050-0>

4. Лондар С. Л., Тимошенко О. В. Фінанси : навч. посібник. – Вінниця: Нова Книга, 2009. 384 с.

5. Гриньова В. М., Коюда В. О. Фінанси підприємств : навч. Посібник. – 3-тє вид., стер. Київ: Знання-Прес, 2006. 423 с.

6. Данькевич А. П. Фінансові інструменти : особливості визначення, класифікації та обігу. Наукові праці НДФІ. 2009. № 1 (46). С. 64–74.

7. Васильєва Т. А., Леонов С. В., Макарюк О. В. Фінансовий інструментарій забезпечення ефективного функціонування інвестиційного ринку. Механізм регулювання економіки. 2009. № 3. Т. 1. С. 180–189.

8. Доманчук А. І. Формування системи управління фінансами страхових компаній. Причорноморські Економічні Студії. 2018. Випуск 30–2. С. 60–67.

9. Фінансові інструменти соціально-економічного розвитку держави / [Верезубова Т. А., Вдовиченко А. Н., Данилов А. Д. и др.]; под ред. проф. А. Д. Данилова. – Київ : Комп'ютерпрес, 2009. 288 с.

10. Фінанси (теоретичні основи) : підручник / [М. В. Грідчина, В. Б. Захожай, Л. Л. Осіпчук та ін.]; під керівництвом і за науковою редакцією М. В. Грідчиної, В. Б. Захожая; 2-ге видання, виправлене і доповнене. Київ: МАУП, 2004. 312 с.

11. Малахова Л. С. Теоретичні засади сутності фінансового регулювання еколого-економічної діяльності у сільському господарстві. Вісник Сумського Державного Університету. Серія «Економіка». 2012. № 3. С. 138–145.

12. Деревко Ю. О. Зарубіжний досвід та вітчизняна практика використання та регулювання фінансових інструментів небанківськими фінансовими установами в Україні. Інфраструктура Ринку. 2024. Випуск 79. С. 86–91.

13. Шірінян Л. В. Фінансове регулювання страхового ринку України: проблеми теорії та практики : [монографія]. Київ: Видавництво «Центр учбової літератури», 2014. 458 с.

14. Національний банк України. У грудні 2024 року 21 небанківську установу виключено з реєстрів, п'ять – включено до реєстрів. Фінансовий ринок у цифрах. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-grudni-2024-roku-21-nebankivsku-ustanovu-viklyucheno-z-reyestriv-pyat-vklyucheno-do-reyestriv>

15. Матіяш П. Факторинг та факторингові операції: що це і як працює в Україні. 23 липня 2024. URL: <https://weagro.com.ua/blog/factoryng-ta-factoryngovi-operacziyi-shho-ce-i-yak-praczuuye-v-ukrayini/>

16. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Діяльність з управління активами інституційних інвесторів. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/for-market-participants/profuchasnykam/asset-management-companies/>

17. Міністерство фінансів України. ОВДП: 30 років стійкості та надійності. 10 Березня 2025. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/ovdp_30_rokiv_stiikosti_ta_nadiinosti-5056

References:

1. Law of Ukraine «On Financial Services and Financial Companies». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>

2. Malyshev V. F., Petrakovsky O. Yu. [compilers]. (2004) New English–Ukrainian and Ukrainian–English Dictionary. Kharkiv: «Svitovyd». 768 p.

3. On approval of Accounting Regulation (Standard) 13 «Financial Instruments»: Order, Regulation dated 30.11.2001 No. 559. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1050-0>

4. Londar S. L., Tymoshenko O. V. (2009) Finance: textbook. Vinnytsia: Nova Kniga. 384 p. (In Ukrainian)

5. Grineva V. M., Koyuda V. O. (2006) Corporate Finance: Textbook. – 3rd edition. – Kyiv: Znannia-Press. 423 p. (In Ukrainian)

6. Dankevych A. P. (2009) Financial instruments: features of definition, classification and circulation. Scientific works of the National Financial Institute. No. 1 (46). P. 64–74. (In Ukrainian)

7. Vasilyeva T. A., Leonov S. V., Makaryuk O. V. (2009) Financial instruments for ensuring the effective functioning of the investment market. Mechanism of economic regulation. Issue 3. Vol. 1. P. 180–189. (In Ukrainian)

8. Domanchuk A. I. (2018) Formation of a financial management system for insurance companies. Black Sea Economic Studies. Issue 30–2. P. 60–67. (In Ukrainian)

9. Verzubova T. A., Vdovichenko A. N., Danilov A. D. et al. (2009) Financial instruments of socio-economic development of the state. Edited by Prof. A. D. Danilov. Kyiv: Computerpress, 288 p. (In Ukrainian)

10. Gridchina M. V., Zakhzhai V. B., Osipchuk L. L. et al. (2004) Finance (theoretical foundations): textbook. Under the guidance and scientific editing of M. V. Gridchina, V. B. Zakhzhai; 2nd edition, corrected and supplemented. Kyiv: MAUP, 312 p. (In Ukrainian)

11. Malakhova L. S. (2012) Theoretical principles of the essence of financial regulation of environmental and economic activity in agriculture. Bulletin of the Sumy

State University. Series «Economy». No. 3. P. 138–145. (In Ukrainian)

12. Derevko Yu.O. (2024) Foreign experience and domestic practice of using and regulating financial instruments by non-banking financial institutions in Ukraine. Market Infrastructure. Issue 79. P.86–91. (In Ukrainian)

13. Shirinyan L. V. (2014) Financial regulation of the insurance market of Ukraine: problems of theory and practice: [monograph]. K.: Publishing house «Center of Educational Literature», 458 p. (In Ukrainian)

14. National Bank of Ukraine (2024) In December 2024, 21 non-banking institutions were excluded from the registers, five were included in the registers. Financial market in figures. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-grudni-2024-roku-21-nebankivsku-ustanovu-viklyucheno-z-reyestriv-pyat-vklyucheno-do-reyestriv> (In Ukrainian)

15. Matiyas P. (2024) Factoring and factoring operations: what it is and how it works in Ukraine. July 23. URL: <https://weagro.com.ua/blog/factoryng-ta-factoryngovi-operaciyi-shho-cze-i-yak-praczuuye-v-ukrayini/> (In Ukrainian)

16. National Securities and Stock Market Commission (2025) Asset Management Activities of Institutional Investors. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/for-market-participants/profuchasnykam/asset-management-companies/> (In Ukrainian)

17. Ministry of Finance of Ukraine (2025) Government Bonds: 30 Years of Stability and Reliability. March 10.

URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/ovdp_30_rokiv_stiikosti_ta_nadiinosti-5056 (In Ukrainian)

Дані про авторів

Шіріня Лода Василівна,

д. е. н., професор, завідувачка кафедри фінансів, Навчально-науковий інститут економіки і управління, Національний університет харчових технологій, Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0002-8349-2113

e-mail: ladashirinyan@ukr.net

Шіріня Артур Арамович,

доктор філософії, аналітик департаменту прогнозування та управління, ТОВ «Сільпо-Фуд»

ORCID ID: 0000-0003-4264-8799

e-mail: artur_shirinian@ukr.net

Data about authors

Lada Shirinyan,

Ph D (Economic Sciences), Head and Professor of the Department of Finance, National University of Food Technologies, Kyiv, Ukraine

e-mail: ladashirinyan@ukr.net

Artur Shirinian,

Philosophy Doctor (Economic Sciences), Analyst of the Department of Forecasting and Management, Limited Liability Company «Silpo-Food»,

e-mail: artur_shirinian@ukr.net

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15623698>

ПЕТРУХА Н. М., ВОВКОВИЧ Ю. В.,
МОВСЕСЯН А. С., ОКСЕНЧУК Р. О.

Використання міжнародного досвіду управління змінами для розробки інструментів вибору стратегій будівельного підприємства

Предметом дослідження є використання міжнародного досвіду управління змінами для розробки ефективних інструментів вибору стратегій будівельного підприємства. У сучасних умовах глобалізації та динамічних змін у бізнес-середовищі будівельні компанії стикаються з необхідністю адаптації до нових викликів, впровадження інноваційних підходів та забезпечення сталого розвитку. Управління змінами є ключовим аспектом стратегічного управління, що дозволяє підприємствам гнучко реагувати на зовнішні та внутрішні фактори впливу. Дослідження охоплює аналіз міжнародного досвіду впровадження змін у будівельній галузі, адаптацію ефективних методів та інструментів до умов українського ринку, а також розробку практичних рекомендацій щодо вибору оптимальних стратегій для підприємств. Розробка відповідних інструментів дозволить підвищити конкурентоспроможність будівельних компаній, знизити ризики в управлінні змінами та забезпечити їхню довгострокову ефективність.

Метою статті є обґрунтування підходів до використання міжнародного досвіду управління змінами для створення ефективних інструментів вибору стратегій будівельного підприємства. У су-